

Sygn. akt I UK 555/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 14 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSA Magdalena Tymińska

w sprawie z odwołania J. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 marca 2013 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 12 czerwca 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny, Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację J. Z. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 30 września 2011 r., którym oddalono jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, stwierdzającej brak prawa do emerytury z tytułu wykonywania zatrudnienia w warunkach szczególnych (art. 184 w związku z art. 32 i 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst – Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm. i w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 7 lutego 1983 r., Dz.U. Nr 8, poz. 43). Sąd pierwszej instancji z całego okresu zatrudnienia ubezpieczonego, z zawodu technika włókiennika i dziewiarza, w Fabryce Firanek i Koronek i w Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego, wyłączył – jako niepotwierdzone świadectwem wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach – okresy pracy na stanowisku mistrza w dziale przygotowania produkcji, specjalisty technologa, starszego technologa w dziale dziewiarstwa i następnie w dziale wzornictwa. Ustalił, że takie stanowisko nie zostało ujęte w wykazie prac w warunkach szczególnych i przyjął, że wykonywanie pracy dziewiarza równoległe z czynnościami technologa nie uzasadnia przyjęcia – ze względu na niemożność ustalenia proporcji między poszczególnymi zadaniami – że praca była wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

W apelacji ubezpieczony kwestionował pominięcie okresu od dnia 3 lutego 1992 r. do dnia 31 lipca 1996 r., ale Sąd drugiej instancji tego okresu nie uwzględnił, argumentując, że zajmowane wówczas przez skarżącego stanowisko technologa nie zostało ujęte w wykazie prac w warunkach szczególnych. W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie znalazły potwierdzenia w dowodach twierdzenia ubezpieczonego, że technolog nie był jego stanowiskiem pracy, lecz jedynie dodatkową funkcją, przypisaną do pracy dziewiarza. Za istotne uznał to, że pracodawca nie wystawił ubezpieczonemu świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach na stanowisku technologa, mimo że w odniesieniu do

innych okresów, wypełniających łącznie 12 lat i 21 dni pracy, takie świadectwo zostało sporządzone.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do kategorii zatrudnienia, polegające na uznaniu, że w dniu wejścia w życie ustawy, tj. w dniu 1 stycznia 1999 r., nie osiągnął okresu pracy w warunkach szczególnych, w wymiarze dającym podstawę prawa do emerytury. Skarżący wskazał także na obrazę przepisów postępowania przez pominięcie istotnego dla sprawy materiału dowodowego (art. 382 k.p.c.), nieuwzględnienie w uzasadnieniu orzeczenia, wyjaśnień wskazujących na przyczynę niezaliczenia do stażu pracy w warunkach szczególnych okresu odbywania służby wojskowej oraz pracy na stanowisku mistrza dziewiarza w dziale przygotowania produkcji (art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c.), niezastosowanie art. 386 k.p.c. i art. 385 k.p.c., mimo, że apelacja zasługiwała na uwzględnienie i nie była bezzasadna. Skarżący zarzucił, że Sąd Apelacyjny, przy ocenie okresu pracy w warunkach szczególnych, uwzględnił stanowiska apretera, tkacza oraz mistrza dziewiarni, natomiast nie uwzględnił pracy na stanowisku technologa, mistrza w dziale przygotowania produkcji oraz okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej, do której został powołany z dniem 25 października 1973 r., kiedy wykonywał pracę w szczególnych warunkach, w Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego [...]. Służbę odbywał do dnia 13 października 1975 r. – przez 1 rok, 11 miesięcy i 17 dni – a po jej zakończeniu, w dniu 20 października 1975 r., powrócił do wykonywania pracy u tego samego pracodawcy. Ten stan faktyczny został ustalony przez Sądy obu instancji, lecz mimo to Sąd drugiej instancji nie wskazał przyczyn nieuwzględnienia tych okresów. Przy ustaleniu czasu pracy w warunkach szczególnych Sąd nie wziął również pod uwagę okresu pracy na stanowisku mistrza dziewiarza w dziale przygotowania produkcji, w okresie od dnia 1 kwietnia 1980 r. do dnia 31 maja 1981 r. Było to stanowisko równorzędne z poprzednio zajmowanym stanowiskiem mistrza dziewiarza w dziewiarni maszyn szydełkarek płaskich, który Sąd uwzględnił jako okres pracy w

warunkach szczególnych, a pominął ten okres przy obliczaniu okresu pracy w warunkach szczególnych bez wyjaśnienia przyczyny jego pominięcia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Decyzja organu administracyjnego (Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) wydawana w indywidualnych sprawach wskazanych przykładowo w art. 83 ust. 1 pkt 1-5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) wyraża stanowisko tego organu jako strony postępowania administracyjnego, które może być zakwestionowane w drodze odwołania do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 83 ust. 2 ustawy. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 476 § 2 i 477⁹ k.p.c.). O tym, jaki przedmiot – ze względu na zakres faktyczny i prawny decyzji – ma postępowanie sądowe w tych sprawach, rozstrzyga stwierdzenie, że sąd orzeka o prawidłowości decyzji (zgodności z prawem i ze stanem faktycznym). Tak też stwierdził Sąd Najwyższy, wskazując, że treść decyzji orzekającej o istnieniu prawa lub ustalającej wysokość należnych świadczeń wyznacza jego zakres i w granice. W postępowaniu przed organem rentowym ubezpieczony przedstawia wszelkie okoliczności wiążące się z warunkami stawianymi przez ustawę do przyznania lub ustalania wysokości świadczeń, a w późniejszym postępowaniu, wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, zgodnie z systemem orzekania w sprawach z tego zakresu, sąd rozstrzyga o prawie do świadczeń, których zaskarżona decyzja dotyczy.

Sąd ubezpieczeń społecznych, choć nie ustala prawa do świadczeń *ab initio*, gdyż jego rozstrzygnięcie odnosi się do zaskarżonej decyzji, samodzielnie oraz we własnym zakresie rozstrzyga wszystkie kwestie związane z prawem lub wysokością świadczenia objętego decyzją (art. 477 § 2, art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.). Przeniesienie sprawy na drogę sądową przez odwołanie się od decyzji organu rentowego nie obejmuje poszczególnych okoliczności mających wpływ na prawo lub wysokość świadczeń z ubezpieczenia społecznego uwzględnionych w decyzji, lecz sporne ustalenie prawa lub wysokości do świadczeń z ubezpieczenia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99,

OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 oraz z dnia 25 maja 1999 r., II UKN 622/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 591, z dnia 9 września 2010 r., II UK 84/10, niepubl.).

W sprawie, w której wniesiono odwołanie od decyzji w przedmiocie odmowy prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przedmiotem sporu wyznaczającym zakres rozpoznania i orzeczenie sądu ubezpieczeń społecznych są wszystkie okoliczności wzięte pod rozwagę przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji, a nie np. w sprawie o prawo do emerytury z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych, poszczególne okresy takiej pracy. Taki zakres rozpoznania sprawy przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych wskazany został w doktrynie przez podkreślenie obowiązku wszechstronnego rozważenia przez sąd żądań zgłoszonych w odwołaniu. Podniesiono, że gdy ubezpieczony złożył wniosek o przyznanie mu określonego świadczenia bez określenia jego rodzaju bądź aktu lub podstawy prawnej uzasadniającej jego żądanie, np. ogólnie wniosek o rentę inwalidzką, to organ rentowy, a następnie sąd są zobligowane rozpoznać zgłoszone żądanie na podstawie okoliczności faktycznych kreujących dochodzone świadczenie bez względu na jego rodzaj lub podstawę prawną nabycia uprawnień. Przyjmuje się również, że kompetencją sądu ubezpieczeń społecznych jest załatwienie co do istoty sprawy wywołanej wniesieniem odwołania od decyzji organu rentowego. Chodzi o ocenę decyzji, w której sąd powinien sformułować – na podstawie stosowanego prawa materialnego – swoje stanowisko co do spełnienia przesłanek prawa do świadczenia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zauważono, że nie istnieje prawne ograniczenie sądowego postępowania odwoławczego wyłącznie do podstaw prawnych wskazanych w zaskarżonej decyzji i sąd powinien weryfikować wszystkie przesłanki, jeżeli przesłanką jest staż, to wszystkie składające się nań okresy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2001 r., II UKN 175/00, OSNAPiUS 2002 nr 17, poz. 415, z dnia 7 marca 2006 r., I UK 195/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 55 i z dnia 7 lutego 2002 r., II UKN 13/01, OSNP 2003 nr 22, poz. 549). W sporach o świadczenia z ubezpieczenia społecznego, do których prawo nie zostało uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy (por. art. 477¹⁴ § 4 i art. 477⁹ § 2¹ k.p.c.), postępowanie sądowe ma charakter odwoławczy, z możliwością

zgłoszenia nowych faktów i dowodów niebędących przedmiotem postępowania przed organem rentowym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2009 r., II UK 148/08, OSNP 2010 nr 15-16, poz. 192 i z dnia 2 sierpnia 2007 r., III UK 25/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 293 z glosą R. Babińskiej-Góreckiej, OSP 2009 nr 4, poz. 45). Z tego względu rozpoznanie sprawy z wykroczeniem poza zakres zaskarżonej odwołaniem decyzji następuje tylko wówczas, gdy decyzja nie odnosi się do wszystkich warunków prawa do świadczenia i negatywnie kwalifikuje tylko niektóre jego przesłanki, bez rozpoznania pozostałych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2010 r., I UK 214/10, niepubl., z dnia 29 września 2000 r., II UKN 759/99, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 246 i z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2003 nr 5, poz. 43).

Kognicja sądu drugiej instancji obejmuje rozpoznanie sprawy w taki sposób, w jaki mógł i powinien rozpoznać sprawę sąd pierwszej instancji, dlatego sąd ten nie może poprzestać jedynie na zbadaniu zarzutów apelacyjnych, lecz powinien poczynić własne ustalenia i ocenić je przez zastosowanie prawa materialnego. Sąd drugiej instancji, wydając wyrok, musi uwzględnić materiał dowodowy zebrany przez sądy obydwu instancji oraz okoliczności powstałe przed zamknięciem rozprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 81, z dnia 7 lutego 2002 r., II UKN 13/01, OSNP 2003 nr 22, poz. 549 oraz z dnia 2 sierpnia 2007 r., III UK 25/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 293) oraz uwzględniać rozpoznanie wszystkich materialno-prawnych aspektów sprawy, niezależnie od przedstawionych zarzutów, a tylko w kwestiach procesowych może ograniczać się do tych, które wytknięto w apelacji (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., zasadę prawną, III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

W rozpoznawanej sprawie wywód prawny Sądu Apelacyjnego został ograniczony do oceny jednego tylko okresu pracy, który skarżący określał jako zatrudnienie w szczególnych warunkach, a pominięte zostały inne okresy, do których odnosiła się zaskarżona decyzja oraz Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu wyroku oddalającego odwołanie od tej decyzji. Należy w związku z tym stwierdzić, że Sąd drugiej instancji błędnie skonstatował, że „w sporze pozostaje okres zatrudnienia w Zakładzie Przemysłu Dziewiarskiego od dnia 3

lutego 1992 r. do dnia 1 sierpnia 1996 r.”. Sporne – mimo wskazania w apelacji tylko tego okresu – były wszystkie okresy składające się na staż pracy ubezpieczonego w warunkach szczególnych wymienione jako nieuwzględnione w decyzji organu rentowego. Pominięcie tych okresów, których charakteru Sąd drugiej instancji nie ocenił, uniemożliwiało prawidłowe zastosowanie art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Z tego względu Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).